

Götiska rummet

«Allt är här i Götisk stil – väggarna så målade, att de föreställa små Chor, såsom på sidorna i en domkyrcka, trumeaun infattad i samma stil, prydnaderna på ett litet nattduksbord i form av små torn och Götiska byggnader, till och med det mörka broderiet på soffans dynor likaså.»

Så beskrev prosten Christian Stenhammar i ett brev det götiska rummet i samband med ett besök i kronprinsens våning på Stockholms slott 1834. Det lilla kabinettsrummet gjorde stort intryck på gästerna genom sin särpräglade utformning och ålderdomlighet. Besökaren befann sig plötsligt under ett gotiskt ribbvalv, omgiven av en spetsbågig arkad och ett helt möblemang i nygotisk stil. Till och med kakelugnen, ljusstakarna och väggarnas lampetter hade gotiska detaljer. Den plyschklädda soffan och de många stolarna gav rummet en ombonad karaktär och genom det blyinfattade fönsterglaset föll ett färgat ljus in i rummet.

Götiska rummet är beläget i den entresolerade våningen två trappor upp i slottets östra långa och ingick i den våning som under Karl Johans tid disponerades av kronprinsen. Rummet stod enligt uppgift klart på Karl-dagen den 28 januari 1828, men mer precisa uppgifter om rummets tillblivelse saknas. Några arkitekturritningar till Götiska rummet har heller inte återfunnits och i hovstatsräkenskaperna finns inga uppgifter om vare sig själva inredningsarbetet eller möblemanget.

Sjuttio år efter rumsinredningens tillkomst förvandlades Oscar I:s götiska rum till badrum åt den blivande Gustav V, och inredningen skingrades efter hand. 1910 fick de björkådrade väggfälten med spetsbågar och gotiserande dekor i svart en färgsättning i ljusgrönt och vitt. Tiden hade föga förståelse för rummets egenart och Götiska rummet föll delvis i glömska, till dess att konsthistoriker som Georg Svensson och senare Stig Fogelmarck uppmärksammade dess existens och betonade värdet av en rekonstruktion.

Som 1800-talets första egentliga historiserande stil har den tidiga nygotik som Götiska rummet representerar först under 1900-talet rönt en större uppskattning. Strawberry Hill, Ab-

Arbetet pågår nu med att återge Götiska rummet på Stockholms slott dess ursprungliga utseende. Denna nygotiska, eller götiska, rumsinteriör tillkom på initiativ av kronprins Oscar (I) i slutet av 1820-talet och är det tidigaste exemplet i Sverige på en inredning helt i nygotisk stil.

botsford och Hohenschwangau är namn på nygotiska byggnader som under de senaste decennierna väckt ett allt större intresse både hos arkitekturhistoriker och en större allmänhet. Längre var det få som såg det kulturhistoriskt märkliga i dessa originella medeltidsromantiska miljöer, som ofta framställts som mer kuriösa än arkitekturhistoriskt intressanta. Detta trots att ledande arkitekter i Europa som K. F. Schinkel i Tyskland ägnade sig åt medeltidssvärmeri, bland annat i det nygotiska sommarslottet Stoltzenfels vid Rhen.

I räkenskaper och andra arkivhandlingar har det ännu inte varit möjligt att få kunskap om vem som var initiativtagare och arkitekt till Götiska rummet. Men enligt en skulptör verksam på Stockholms slott vid 1800-talets mitt var det förmodligen kronprins Oscar själv som utförde ritningarna till rummets inredning. Kronprinsen gav

Den götiska kakelugnen muras åter upp i Götiska rummet på Stockholms slott.

sedan slottssnickaren Heinrich Dumrath i uppdrag att utföra det götiska möblemanget. Redan under sin tid i Uppsala i slutet av 1810-talet hade Oscar deltagit i sammankomster 'i götisk anda' och visat ett stort intresse för det fornnordiska. Att det var Oscar i egen hög person som tog initiativ till sitt götiska rum har därför ansetts vara fullt troligt. Påståendet har emellertid inte gått att belägga genom uppgifter i ritningar och räkenskaper. Många har frågat om det fanns någon annan idégivare till det götiska rummet inom den kungliga kretsen eller i arkitekternas led? Var hämtades förebilderna?

När Götiska rummet tillkom hade det gotiska modet precis drabbat Sverige och den 'götiska' stilen, som den kom att kallas i Sverige, blev populär i inredningar och möbler. Snart började man att inreda hela rum i götisk stil på svenska slott och herrgårdar. Influenserna kom från ursprungslandet England och även Tyskland, där hela villor och slott uppfördes i nygotik, inspirerade av tidens riddarromaner och romantiska föreställningar om Historien och medeltidens byggnadskonst.

Redan under senare delen av 1700-talet hade det nyvaknade intresset för medeltiden tagit sig uttryck i paviljonger i gotisk stil i de engelska landskapsparkerna. Nygotiken spred sig från England över Europa, och så även till Skandinavien. I Sverige var det den arkitektur- och parkintresserade Gustav III som i Engelska parken på Drottningholm lät uppföra ett gotiskt torn efter L. J. Desprez' ritningar omkring 1790. Ursprungligen fanns planer på att bygga ett helt gotiskt slott i parken, men av detta projekt blev intet.

Gotisk dekor kom att pryda mindre byggnader som klockstaplar och gravmonument i svenska herrgårdsparkar, där stilen lustigt nog ofta lämpade sig väl för att appliceras på nyklassicistiska byggnader. Från att ha varit en stil som hörde hemma i romantiska parklandskap och på kyrkogårdarna kom nygotiken under 1800-talets lopp allt mer att uppfattas som en samtida, modern byggnadsstil som väl lämpade sig för nya material som till exempel gjutjärn. Nygotikens första pittoreska och deko-

rativa fas som inredningsstil, som i Sverige också har kommit att kallas för Oscar 1:e gotik, fick efter hand en mer byggnadsteknisk och ideologisk inriktning. Som byggnadsstil kom nygotiken under 1800-talet att få sitt främsta uttryck i kyrkobyggnader och offentliga monumentalbyggnader.

När Oscar 1 drygt tjugo år efter Götiska rummets tillkomst lät uppföra det lilla lustslottet Oscarshall (1847–52) vid Oslofjorden var det den danske arkitekten J. H. Nebelong som stod för utformningen – säkerligen efter kungens direktiv. De nygotiska formerna hade då förlorat mycket av sin empiremässiga stramhet och interiörerna fick en mer barockartad och storslagen utformning, men det borgromantiska draget var alltjämt detsamma.

Initiativet till den pågående restau-

ringen, som kommer att slutföras under hösten, togs av slottsarkitekt Ove Hidemark. Han medger att Götiska rummet har varit ett projekt som han ända sedan tillträdet som slottsarkitekt 1989 har haft i åtanke. Intresset för 1800-talets nystilar och den av 1900-talet förbisedda nygotiken har han haft länge. En tidig bekantskap med nygotiken som inredningsstil gjorde Ove Hidemark på Skoklosters slott, i det minnesrum över Karl XIV Johan som iordningställdes i ett av tornrummen av greve Magnus Brahe på 1830-talet. Minnesrummet försågs med ett gotiskt möblemang som uppvisar en påtaglig likhet med den bevarade inredningen i Götiska rummet. Brahe var under en tid riksmarskalk och stod Karl XIV Johan mycket nära. Det är uppenbart att förebilderna till det nygotiska mö-

blemanget hämtades direkt från Stockholms slott, säger Ove Hidemark, som i en nyligen utgiven bok har behandlat de exempel på nygotik och annan historicism som finns på Skoklosters slott med europeiska paralleller.

Att det var fullt möjligt att återställa Götiska rummet med en hög grad av exakthet gjorde det givetvis ännu intressantare att få till stånd en restaurering, menar Ove Hidemark. På 1950-talet hade Husgerådskammaren gjort en provmöblering och efter vissa efterforskningar stod det klart att alla prydnadsföremål och möbler fanns bevarade, så när som på takkronan. Restaureringsarbetet kunde påbörjas i slutet av förra året. Huvuddelen av inredningen fanns redan samlad, men svårare var att hitta den gotiska kakelugnen som ingen sett sedan den togs ned 1910 i samband med att det dåvarande badrummet flyttades.

– Inga tillförlitliga uppgifter fanns som kunde upplysa om exakt hur kakelugnen såg ut, berättar Anders Zander, fastighetsingenjör vid Statens fastighetsverk och närmast ansvarig för restaureringsarbetet. Vi hade bara några knappa beskrivningar i räkenskaperna att utgå ifrån, där det bland annat sades att den var «i björk med mörka orneringar». När jag till slut träffade på den nedmonterade kakelugnen förvånades jag över hur pass enkel den var, endast en rund vit kakelugn som hade målats med linoljefärg och björkådrats för att sedan kläs på sin 'gotiska dräkt' i form av spetsbågar och fyrpass i bleckplåt. Kakelugnen liksom hörnskapet avslutades av ett snidat krön i furu med dekor i form av palmetter. Förutom de traditionella gotiska attributen ingick här även Oscars eget 'O' i dekoren.

Kakelugnen utfördes som en pendang till hörnskapet och fick för att efterlikna detta ett listverk i svartmålad bleckplåt med fyrpassformer i bly som var fästade med stift i fogarna. Det är hantverksmässigt mycket svårt att åstadkomma en dekor i plåt fastsatt i kaklet, berättar Anders Zander. Spänningar uppstår lätt, bland annat därför att spetsbågarna skall följa kakelugnens rundning och måste förböjas. Skadade partier på kakelugnen repareras nu och på de få ställen där bitar av listverk saknas kompletteras man med stuck och puts. Nya järnluckor, som även de

Götiska rummet inrett som badrum åt kronprins Gustav, ca 1897.

Götiska rummet återfår nu sin ursprungliga utformning med björkådrade väggfält och gotiserande dekor i svart.

björkådras, ersätter de gamla kakelugnsluckorna som saknades.

Möbelkonservatorer arbetar just nu med att renovera det götiska hörnskåpet, som aldrig har varit övermålat. Därför används skåpet som ett riktmärke för den övriga färgsättningen och målas inte om. Istället limmar konservatorerna fast lös färg och skador retuscheras – ett mödosamt arbete som tar lång tid.

Dekorationsmålaren Lennart Tjernberg fick i uppdrag att återskapa väggarnas björkådring, ett oerhört viktigt moment i restaureringsarbetet som i hög grad bidrar till det slutliga helhetsintrycket. Skicklighet och snabbhet krävs för att ådra de tunna, vävspända väggarna. Björkådring återkommer ofta i empireinredningar och liksom i Götiska rummet valde man för det mesta att kombinera detta med de-

korativa detaljer i svart för att åstadkomma en kontrastverkan. Väggarnas spetsbågar är gjorda av tunna lister i furu, som nu återigen målas svarta.

– Vi har dessutom funnit två kvadratiske blyglas med spetsbågemotiv i Slottsbyggnadsmagasinet och dessa tror vi kan ha varit infattade i fönstret i syfte att åstadkomma en mer helgjuten nygotisk miljö och förstärka intrycket av ett dunkelt medeltidsrum, berättar Anders Zander. Vi kommer förmodligen bara att hänga upp de blyinfattade glasen framför fönstret, men effekten blir densamma.

Under arbetet med rekonstruktionen har nya frågor rörande rummets tillkomst och ursprungliga utformning väckts, avslutar han, och all den nya kunskap som vi fått kommer att sammanställas i den rapport som dokumenterar hela restaureringsarbetet.

Många frågor återstår, men att Götiska rummet nu har återställts betyder att en viktig pusselbit i 1800-talets konst- och idéhistoria har fallit på plats. ■

Rebecka Millhagen

Det norska riksvapnet ingick i rummets dekor, men vid unionsupplösningen 1905 högs lejonet bort.